

22. De RK Gregoriuskerk is in 1951/1952 gebouwd ter vervanging van de in 1944 volledig verwoeste neogotische voorganger. Vanaf 2020 heeft de kerk een woonbestemming.
23. Het kasteel te Heumen wordt voor het eerst genoemd aan het eind van de 12e eeuw. Alleen de contouren van de fundamenteën zijn nu nog zichtbaar. Met name in de Tachtigjarige Oorlog is het kasteel regelmatig het onderwerp van strijd geweest. Tijdens de slag op de Mookerheide in 1574 en tijdens het beleg van Grave in 1602 was het kasteel in handen van de Spanjaarden.
24. Het terugbrengen van de oude Maasoevers heeft nieuwe kansen geboden aan de flora en fauna.
25. De legerkampen aan beide oevers van de Maas waren in 1602 met elkaar verbonden via twee schipbruggen. Een brug bestond uit 10 boten die met kettingen aan elkaar vast zaten. De bruggen werden aan de Gelderse kant versterkt met een halve schans en gracht.
26. In het uiterwaardengebied zie je hier het specifieke Maasheggenlandschap en ook het perceel Mevrouws Wei, in vroeger tijden in adellijk bezit, maar in de Tweede Wereldoorlog de plek waar een groot aantal gliders zijn 'opgelapt' en voor inzet elders weer de lucht in zijn getrokken.
27. 'Den Ouden Dijk': hier liep tot 1699 de Maasdijk die tijdens de omsingeling van Grave in 1602 werd voorzien van een aantal redoutes (wachtposten). Bij de aanleg van het Kroonwerk Coehoorn in 1699 is de dijk in noordelijke richting verplaatst. Door een veilige afstand tussen dijk en kroonwerk te creëren werd de verdediging van Grave versterkt.
28. Een aantal percelen in het uiterwaardengebied heeft een naam (toponiem) die herinnert aan de voormalige verdedigingswerken ter bescherming van Grave.
29. Het Kroonwerk Coehoorn is in 1699 door Menno van Coehoorn aangelegd ter bescherming van de vestingstad Grave en ook als onderdeel van de Zuiderwaterlinie voor de Republiek der Zeven Verenigde Provinciën. De maasheggen accentueren de contouren van het voormalige kroonwerk.
30. Het natuurgebied aan het Schansstraatje is ontstaan na 2011 toen de keramische kleilaag in het gebied verwijderd was. Het is een eldorado voor dassen en watervogels.

DE LINIE VAN PRINS MAURITS

Prins Maurits van Nassau
Bron: Palais de Versailles
MV3347

Het is de tijd van de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648), de strijd van de Nederlanden om zich te bevrijden van de Spaanse overheersing. De vestingstad Grave is in 1586 in handen van de Nederlanders en wordt in juni van dat jaar veroverd door de Spanjaarden. Zestien jaar later wordt Grave opnieuw belegerd maar nu door Prins Maurits van Nassau. Op 18 juli 1602 arriveert hij met een leger van 23.000 man bij

de stad. Zoals gebruikelijk in die tijd wordt de belegerde stad omsloten door een zogenoemde circumvallatie- of omsingelingslinie.

Die linie wordt ruim om de stad aangelegd en is 25 km lang. De linie moet ervoor zorgen dat de stad niet meer bevoorrad kan worden en dat een ontzettingsleger tegengehouden wordt. Omdat de legers van de Spanjaarden en van Maurits elkaar 'op de hielen zitten', is het zaak de linie zo snel mogelijk aan te leggen. Het Spaanse leger arriveert op 8 augustus bij Cuijk-Groot Linden. De linie is dan al een paar dagen klaar en Maurits kan de vijand succesvol tegenhouden. Op 20 september 1602 verovert Maurits de stad Grave.

De linie bestaat uit een, met de hand, opgeworpen 2 meter hoge aarden wal met redoutes (wachtposten) en schansen (verdedigingswerken met bastions). De linie wordt aan beide zijden van de Maas aangelegd. De linie aan de Gelderse kant van de Maas is 11 km lang en strekt zich uit van halverwege Heumen-Overasselt, door Overasselt, tot aan Balgoij/Keent. De redoutes liggen gemiddeld 375 m uit elkaar.

Kaart van Baptista Deutecum (1602, detail)

In augustus 2020 vindt **Frank Oerlemans** een spoor van een eerste redoute in de uiterwaarden bij de Erpewaai (Overasselt). Hij maakt hierbij gebruik van moderne technieken zoals het Actuele Hoogtebestand Nederland (AHN), waarmee minieme hoogteverschillen in het landschap zijn waar te nemen, en van satellietopnames. Ook heeft hij de beschikking over een dagboek van Anthony Duyck, dat tijdens de belegering van 1602 is bijgehouden, en een kaart van Baptista van Deuticum uit die tijd. Na intensief speuren resulteert de zoektocht in de vondst van 12 van de 27 redoutes en 2 van de 3 schansen. De precieze ligging van de linie aan de Gelderse kant van de Maas is in kaart gebracht. In september 2021 is in de boekenreeks van het Erfgoedplatform Gemeente Heumen een zevende uitgave verschenen met de titel 'Reconstructie van een linie'.

WANDELEN LANGS EEN OMSINGELINGSLINIE

De werkgroep **Heerlijkheden Overasselt** van het **Erfgoedplatform Heumen** heeft in de zogenoemde circumvallatielinie uit 1602 inspiratie gevonden voor het samenstellen van een rondwandeling. De wandeling loopt door het gebied waar vroeger de linie in de dorpen **Nederasselt**, **Overasselt** en **Heumen** heeft gelegen. Tijdens de tocht is er gelegenheid om stil te staan bij kenmerken in het huidige landschap die nog verwijzen naar de vroegere militaire inrichting. Daarnaast is er ook volop ruimte om aandacht te geven aan de oude woonkernen en de mooiste stukken natuur uit de drie dorpen. De route is in totaal ongeveer 25 km lang maar kan ook in drie of vier delen als rondwandeling gelopen worden.

Op de in deze folder opgenomen routekaart zijn parkeerterreinen en horeca-instellingen opgenomen die gekozen kunnen worden als begin- en eindpunt. In woord en beeld wordt bij 30 punten aanvullende informatie gegeven over de voormalige linie en de geschiedenis van de drie dorpen. Bij deze informatiepunten zijn oranje-kleurige plaatjes met QR-codes aangebracht en op de routekaart weergegeven (1-30).
Zie: www.erfgoedheumen.nl

Bij de bewegwijzering is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de nummeraanduidingen uit het wandelknooppuntennetwerk **Rijk van Nijmegen**. Wanneer hiervan wordt afgeweken, wordt dit aangegeven door een markering op bestaande en nieuwe paaltjes (kleur oranje) van de route.
Knooppunten: 25-24-P-4-3-P-8-11-10-12-P-14a-12-13-32-49-P-49-13-12-P-9-P-4-26-P-25

uitgave

Erfgoedplatform Gemeente Heumen
Werkgroep Heerlijkheden Overasselt
www.erfgoedheumen.nl
Studio Gerton Hermers, Heumen
tempelsehof@gmail.com

foto's, informatie vormgeving contact

eerste druk: september 2021

DE LINIE VAN PRINS MAURITS

Wandelen langs een
omsingelingslinie

25 km (ook in delen te bewandelen)

WANDELROUTE

- Verloren Cost is door de Spanjaarden in 1586 als klein vestingwerk (halve maan) aangelegd en later uitgebreid tot lunet. Het vestingwerkje heeft in 1602 nauwelijks gefunctioneerd omdat de Spaanse soldaten de vlucht namen naar Grave toen het Staatse leger in aantocht was (de 'Cost' was verloren).
- Het veer met veerhuis is inmiddels verdwenen, maar van 1381 tot de komst van de brug in 1929 zorgde het veer Nederasselt-Grave voor de belangrijke verbinding tussen Nijmegen en Den Bosch.
- Stuw, sluis en brug zijn als een geheel gebouwd en in 1929 in gebruik genomen. De brug is later vernoemd naar de Amerikaanse luitenant John. S Thompson, die

met zijn peloton tijdens de operatie Market Garden (1944) verantwoordelijk was voor de verovering ervan. Nu zijn er plannen om de stuw om te bouwen tot waterkrachtcentrale.

- De middeleeuwse St. Salvatorkerk stond waarschijnlijk bij de huidige noordelijke oprit van de brug. De na 1602 in protestantse handen gekomen kerk heeft veel te lijden gehad van de terugkerende oorlogshandelingen en is in 1794 afgebroken.
- Het NH kerkje is gebouwd in 1804. In 1930 is de klokkentoren toegevoegd. Naast de kerk staat het voormalige kostershuis.
- De neogotische H. Antonius Abtkerk is gebouwd in de jaren 1890-1891. De zusters van JMJ hebben naast de

kerk in 1905 een (Joannes)klooster gebouwd met klaslokalen. Het klooster heeft vanaf 1990 een nieuwe bestemming gekregen als tijdelijk Tweede Huis voor mensen die op verhaal willen komen en zich op terugkeer in de maatschappij voorbereiden.

- Boerderij De Lage Hoed is gebouwd in de eerste helft van de 19e eeuw. Het naastgelegen pad is genoemd naar Jan Heurkens, geboren in De Lage Hoed en als verzetsstrijder in WO II door de Duitsers gefusilleerd.
- Kadans is een 9 ha groot natuurgebied met veel bijzondere plantensoorten. Het particulier initiatief wordt nu beheerd door de gelijknamige stichting met aandacht voor natuureducatie.
- Tot 1740 stond de standerdmolen buitendijks ter

hoogte van Maasbandijk 9. In dat jaar werd de molen door de Kerstvloed zwaar beschadigd en in 1741 binnendijks weer opgebouwd. In 1973 werd de molen verplaatst naar zijn huidige plek naast het molenwiel. Opeenvolgende molenaarsfamilies bewoonden het nabijgelegen Molenaarshuis. De boerderij dateert uit het begin van de 19e eeuw maar heeft vermoedelijk een oudere kern.

- De laatste dijkdoorbraak op oudejaarsdag 1925 zorgde voor maandenlange wateroverlast in het rivierengebied van Maas en Waal. Het duurde nog vele jaren voordat de dakloos geworden slachtoffers weer acceptabel gehuisvest waren.
- In de buurtschap Ewijk staan aan de Oude Kleefse-

baan nog enkele oude boerderijen.

- Het veerhuis Den Tempel zorgde eeuwenlang voor een oeververbinding en was in de middeleeuwen mogelijk in beheer van de kloosterorde van de Tempeliers. In 1602 was deze plek als redoute onderdeel van de linie van Prins Maurits.
- Molen Zeldenrust (ook een standerdmolen) kwam na allerlei omzwervingen terecht aan de Oude Kleefsebaan (de oude verbinding tussen Grave en Kleef).
- De opvallende verhoging bij de Craeyenbergh is mede veroorzaakt door de bouw van de voormalige schans (1602).
- Het 15e-eeuws NH kerkje is gebouwd op fundamente uit de 10e eeuw. Met boerderij De Poel en het Schoolhuys aan de overkant vormde het de bakermat van Overasselt.
- Over de laaggelegen gronden liepen vroeger de Maasgeulen, o.m. op het landgoed De Zomp en langs de huidige wetering. De oude benaming van veel velden, paden en woonplekken verwijst nog naar het reliëf in het landschap: hoog-laag.
- Door inpoldering zijn uitgestrekte uiterwaarden gevormd aan de oostkant van het dorp Overasselt tot bij de plek waar de fundamente van het kasteel Heumen nog aanwezig zijn. De nog bestaande veldnaam Schenskens verwijst naar de voormalige linie van Prins Maurits.
- In de buurtschap Worsum staan nog enkele oude, door de monniken en zusters gestichte boerderijen. De veldnaam Udens Fort herinnert aan de linie uit 1602.
- De Erpewaai is een natuurparel met een vijftal plas- sen ontstaan door een dijkdoorbraak.
- Het Rentmeestershuis is mogelijk ontstaan uit een 18e-eeuws tuinpaviljoen, dat rond 1800 en 1900 is uitgebreid en verbonden met de achterliggende boerderij. Het werd bewoond door de rentmeester van de Heerlijkheid Heumen.
- De oude St. Joriskerk is in de 15e eeuw gebouwd. Daarvoor stond hier een kapel die in de 12e eeuw gesticht was door de monniken van St. Wallrick. In de (NH) kerk bevindt zich een monument uit 1891 ter herdenking aan de bij de slag op de Mookerheide (1574) gesneuvelde Lodewijk en Hendrik van Nassau, twee broers van Willem van Oranje.